

Antti Nylén

André Gide ja kirjailijan kiusaukset

André Gide (1869–1951) oli risti-riitojen prosaisti. Gide sai protestanttisen ja puritaanisen kasvatuksen, mutta äidin puolelta hän liittyi normandialaiseen katoliseen sukuun. Myös hänen runsaassa tuotannossaan on kulttuurisia ja ideologisia jännitteitä, joista monet voi nähdä kaksinapaisina: hedonismi–puritanismi, kapina–alvistuminen, individualismi–kommunismi ja kristillisuus–pakanuus. Gide oli leimallisen 1900-lukulainen kirjailija, todellinen ajattelijä ydinpommin aikakaudella. Toinen 1900-luvun henki André Malraux kutsui häntä ”pääaikalaiseksi”. 1950-luvulla Giden teokset joutuivat katolisen kirkon ns. indeksiin, nyttemmin lakkautettuun ”kiellettyjen kirjojen” luetteloon.

Nyt, sata vuotta myöhemmin, toisella aikakaudella, Giden kirjallisuushistoriallinen asema on hiukan epäselvä. Häntä on suomennettu viimeksi 1950-luvulla, mutta varsinkin ranskanopiskelijat saavat

edelleen lukea pienoisromaanin *Pastoraalisinfonia* (1919, suom. 1947) – varmaankin näytteenä ”kuulaasta tyylistä”. Myös Oscar Wilden ja homokirjallisuuden harrastajat joutuvat tutustumaan Gideen. Dialogimuotoinen homoseksuaalisuuden puolustus *Corydon* (anonyyminä 1911), muistelmiessee Wildesta sekä omaelämäkerta *Ellei vehnäanjyvä kuole* (1921, suom. 1950) ovat tärkeitä, kestäviä tekstejä. Ehkä myös tunnettu Gide-fani Roland Barthes pitää vastakin yllä kiinnostusta Giden tuotantoon, eritoten päiväkirjoihin (*Le Journal*, julk. 1939–1951).

Giden tuotannossa vallitsee lajien ja tyylien sekasorto: romaaneja, lyhytproosaa, muistelmia, matkakertomuksia, päiväkirjoja, polemiikkia... Hän alkoi julkaista symbolismin viimeisessä vaiheessa 1890-luvun alussa. Pakanallista aistillisuutta ylistävä *Les Nourritures terrestres* (”Maallinen ravinto”, 1897) teki käänteitä, jota parodinen *Paludes* (1895) oli jo en-

nakoinut: pois kirjallisuudesta, kohti elämää.

Tähän suomennettu proosa-runoelma *Narkissos-tutkielma* (*Le Traité du Narcisse*, 1891) on kirjallisuushistoriallisesti ajateltuna jonkinlainen symbolismin jälkikirjoitus. Siinä esitetään pateettisia kysymyksiä runoilijan tehtävästä ja runoudesta ylipäätään. Runoilijan täytyy kieltää itsensä – hän ei saa asettaa itseään ”ilmentämänsä” asian edelle – vaikka hän saisi kaiken innoituksen omista kasvoistaan ja niiden ehtymättömästä mysteeristä. Runoilijan kiusauksena on pitää itseään tärkeänä. Siinä ”tutkielman” kristillinen eetos.

Narkissos-tutkielma voi olla antoisaa niillekin, joita kiinnostavat halun ja kauneuden, seksuaalisuuden ja estetiikan kytkennät 1800-luvun lopun kirjallisessa kulttuurissa. Nuoren Giden koristeellisessa proosassa on, jollei suuren kirjallisuuden painoa, niin ainakin juonittelematonta paljastavuutta.